

BL!NDMAN [hybrid] BEYOND/BEHIND

Claron Mc Fadden *stem, turntables, percussie*

Matt Wright *turntables, tuba, elektronica*

Jörg Brinkmann *cello, turntables, percussie*

Eric Sleichim *tubax, elektrische gitaar, elektronica, percussie*

Johan Daenen *scenografie*

Luc Schaltin *lichtontwerp*

Dries D'hondt *coördinatie techniek en geluid*

Max Adams *assistentie techniek*

teksten

Vladimir Majakovski, Vasili Kamenski, Velimir Khlebnikov & Boris Pasternak

muziek

Arthur Lourié, Michael Gnesin, Alexander Goedicke, Alexander Mosolov, Igor Stravinsky, George Antheil & Sergej Prokofjev

wo 16 nov 2016 / Theaterstudio / 20 uur tot 21.15 uur (geen pauze)
inleiding Mark Delaere in gesprek met Eric Sleichim / 19.15 uur Theaterstudio

 Gelieve uw GSM uit te schakelen.

Vlaamse
overheid

Provincie
Antwerpen

STAD ANTWERPEN

deSingel is een kunstinstituut van de Vlaamse Overheid

mediasponsors

Knack

ds De
Standaard

canvas

Grand café deSingel drankjes / hapjes / snacks uitgebreid tafelen
open alle dagen: 9-24 uur / informatie en reserveren: +32 (0)3 237 71 00 of www.grandcafedesingel.be

Reageer en win Op www.desingel.be kan u uw visie, opinie, commentaar, appreciatie, ... betreffende het programma van deSingel met andere toeschouwers delen. Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze. Neemt u deel aan dit forum, dan maakt u meteen kans om tickets te winnen.

Het Russisch futurisme: een evocatie

Zoals haar naam suggereert is de kunststroming van het futurisme volledig op de toekomst gericht. Voor futuristen is kunst uit het verleden hinderlijk, en kunnen musea en operahuizen maar beter opgeblazen worden. Jeugdige branie en onvoorwaardelijk optimisme zorgen voor een enorme dynamiek. De futurist experimenteert er naar inhoud en vorm lustig op los en is verrukt over afwijzende reacties van de burgerlijke goegemeente, die hij gretig provoceert. In februari 1909 zet Marinetti met het eerste 'Futuristisch manifest' de bakens uit. Belangrijke thema's zijn vanaf dan industrie, grootstad, snelheid (vliegtuigen, racewagens) en oorlog. Oorlog is volgens hen 'hygiënisch', een efficiënte strategie om nadien met een schone lei te kunnen beginnen. De verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog deden het Italiaanse futurisme toch snel uit elkaar vallen, al zou Mussolini die idealen later nog voor eigen gebruik recupereren. Het Italiaans futurisme kreeg gestalte in de poëzie (Marinetti), de beeldende kunst (Balla, Boccioni, Severini) en de muziek (Pratella, de lawaaimachines van Russolo).

Het is duidelijk dat de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen rond de Eerste Wereldoorlog een grote impact hadden op het ontstaan van het Italiaans futurisme. In Rusland was dit niet anders. Ook daar was de aanloop naar de Eerste Wereldoorlog een woelige periode, en versnelde die oorlog de val van het tsaristische Rusland. De Februari- en Oktoberrevoluties van 1917 veranderden Rusland in één klap plots van een feodale staat in een communistische samenleving. Er zijn heel wat gelijkenissen tussen de idealen van de bolsjewieken en de futuristen. Gemeenschappelijk zijn het radicalisme van de revolutie, een ongebreideld vooruitgangsoptimisme, de strijd tegen de Westerse, burgerlijke beschavingswaarden en het centraal stellen van het collectief boven het individu. Geen wonder dus dat de Russische futuristen enthousiast waren over de revolutie. De nieuwe machthebbers gaven het futurisme en andere artistieke avant-gardebewegingen aanvankelijk ook alle kansen. Na de dood van Lenin in 1924 en de toenemende greep van Stalin op de overheid keerde het tij, zeker wanneer bleek dat Stalin – in tegenspraak met zijn politieke ideologie – toch meer voeling had met de negentiende-eeuwse burgerlijke kunstidealen dan met die anarchistische, weerbarstige en daardoor staatsondermijnende artistieke avant-garde. Van revolutionaire medestanders werden de Russische futuristen voor de overheid plots propagandisten van het Westers formalisme, met alle risico's voor lijf en leven van dien.

In vergelijking met het Italiaans futurisme zijn muziek en beeldende kunsten minder prominent aanwezig in het Russisch futurisme. Centraal staat de literatuur en in het bijzonder de poëzie, die zich goed leende voor de benadrukking van het klankaspect,

voor afwijkingen van grammatica of voor ontwrichting van semantische inhoud. Er is een direct verband met het Russisch formalisme of structuralisme, een literatuurwetenschappelijke school die meer aandacht heeft voor de vorm dan voor de inhoud van literatuur. Vandaar het belang van sprookjes en andere alom bekende verhalen, waarin lezers hun aandacht volledig kunnen richten op subtiele nuances in de vormgeving omdat het verhaal al bij voorbaat voldoende bekend is. Stravinsky zou onder invloed van het Russisch formalisme bijvoorbeeld kiezen voor de diep in de Westerse cultuur gewortelde mythe van Oedipus als operastof. Om de lezer bewust te maken van de literaire kwaliteit die in de vormgeving schuilt, voeren deze schrijvers allerlei gewaagde kunstgrepen uit om de automatische lectuur te verhinderen. Afwijkingen van de taalnorm, klankspelletjes, en karikaturale humor doorprikken de literaire illusie en maken de lezer attent op het kunstmatige karakter van deze teksten. Al deze eigenschappen vinden we terug in de literaire productie van de Russische futuristen.

Opzet van de voorstelling

Verschillende teksten, beelden en klanken zijn simultaan te beleven. Het gaat soms om historische documenten, brokstukken uit gedichten, composities, foto's en filmfragmenten uit de revolutionaire periode, maar soms ook om improvisaties op basis van dat materiaal. Tekstfragmenten worden gezongen, gereciteerd, geschreeuwd of geprojecteerd, muziekfragmenten op en boven elkaar geplaatst. Het spreekt dus vanzelf dat de luisteraars geen afgebakende 'werken' zullen kunnen onderscheiden; ze worden eerder ondergedompeld in een totaalervaring, die des te intenser is. Daarom heeft het geen zin om composities of gedichten die slechts in een gefragmenteerde, grondig gewijzigde gedaante in het spektakel aanwezig zijn afzonderlijk te beschrijven. Hier volgt dus slechts een toelichting van de verschillende ingrediënten die in de voorstelling verwerkt worden.

Tekstschrijvers

- Vladimir Majakovski: zijn eerste gedichten verschenen in de bundel met de veelzeggende titel Een klap in het gezicht van de publieke smaak (1912); misschien wel de meest enthousiaste propagandist van de communistische revolutie ('agitprop')
- Vasili Kamenski: maakte samen met Majakovski een ophefmakende tournee met een futuristische avond in 14 Russische steden (1914), in hetzelfde jaar verscheen zijn bekendste poëziebundel Tango met koeien
- Velimir Khlebnikov: gaat het verst in de uitwerking van klankpoëzie, 'za-um' als een taal voorbij de rationaliteit met veel neologismen
- Boris Pasternak: actief als dichter en als componist, Nobelprijswinnaar Literatuur (1958), zijn gedichten waren altijd al zeer muzikaal, maar werden allengs toegankelijker

Componisten

- Arthur Loulié: behoorde tot de eerste futuristische componisten in Rusland, was betrokken bij de organisatie van de post-revolutionaire muziekcultuur maar viel omwille van zijn 'decadente' muzikale voorkeuren in ongenade. Vluchtte naar Berlijn, Parijs en New York. De futuristische poëzie en de muziek van Skrjabin en Stravinsky waren zijn grote voorbeelden
- Michael Gnesin: moest vanaf 1930 inbinden op zijn 'progressieve tendensen' en 'openlijk Joodse thematiek', leraar van Aram Katchaturian
- Alexander Goedicke: de meeste van zijn eerder traditionele werken stammen uit de periode voor 1905 of na 1925. Wordt hier een clandestien oeuvre uit de bloeiperiode van het Russisch futurisme onthuld?
- Alexander Mosolov: de centrale componist van deze beweging, niet in het minst omwille van zijn indrukwekkende Ijzergietterij, waarin hij met overdonderend orkestraal geweld en opeenstapeling van ostinato's een fabriek in volle werking evoceert

Componisten beïnvloed door het Russisch futurisme

- Sergej Prokofjev: maakte ook graag gebruik van 'machinale' ostinato's, maar nergens indringender dan in zijn evocatie van een staalfabriek (Le pas d'acier)
- Igor Stravinsky: waar het archaïsche natuurritueel van Le Sacre du Printemps enorm ver afstaat van het futurisme, sluiten de mechaniekjes van Petrusjka en vooral Le Rossignol er wel enigszins bij aan
- George Antheil: deze 'bad boy of music' vatte de geest van het futurisme in zijn Vliegtuigsonate en vooral in zijn Ballet mécanique

Instrumenten

- theremin: een van de vroegste elektronische instrumenten (patent 1928). Twee antennes registreren de positie van linkerhand (toonhoogte) en rechterhand (klanksterkte) van de uitvoerder en zetten die om in elektronische klanken
- turntables: platendraaiers gemanipuleerd door deejays, een erg fysieke manier om geluiden te mixen en te wijzigen (scratching, versnelling, vertraging), oorspronkelijk in hiphop muziek om ritme te creëren
- tubax: contrabassaxofoon
- luidsprekers en sinustonen: door feedback worden luidsprekers zelfstandige klankproducenten; sinustonen zijn elektronische klanken zonder boventonen (ijl, dun, zuiver geluid)
- potten en pannen, slagwerk en allerlei gebruiksvoorwerpen: ingeschakeld om een vooral diepe, grommende klank te produceren die ons in de machinekamer van een stampende fabriek verplaatst.

Mark Delaere